

DẠY HỌC ÂM NHẠC CHO HỌC SINH TIỂU HỌC THEO HƯỚNG PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC

PHẠM THỊ THU HÀ

Khoa Giáo dục Tiểu học và Mầm non, Trường Đại học Quy Nhơn

TÓM TẮT

Âm nhạc là một trong những trí thông minh sẵn có của con người. Âm nhạc luôn gắn với nền văn hóa và là một phần thiết yếu trong giáo dục của mỗi đứa trẻ. Trong thực tế, chương trình giáo dục phổ thông đã dạy âm nhạc cho tất cả học sinh, bắt đầu ở bậc tiểu học. Tri thức của nhân loại phát triển và đổi mới nhanh chóng, phương pháp dạy học thông báo kiến thức sẽ không còn phù hợp nữa. Vậy nên, dạy học âm nhạc cho học sinh tiểu học theo hướng phát triển năng lực là điều tất yếu và cần làm ngay.

Từ khóa: Dạy học âm nhạc, dạy âm nhạc cho học sinh tiểu học, phát triển năng lực.

ABSTRACT

Teaching music to primary students in the direction of capacity development

Music is one of the human's available intelligence. Music is always associated with culture and is an essential part of every child's education. In fact, the general education has taught music to all students, which starts at the primary education. The knowledge of humankind develops and innovates rapidly, so teaching methods of knowledge notification will no longer be appropriate. Therefore, teaching music to primary students in the direction of capacity development is indispensable and should be done immediately.

Keywords: Teaching music, teaching music to elementary students, capacity development.

1. Mở đầu

Trí thông minh của con người được bộc lộ qua từ vựng - ngôn ngữ, suy luận - toán học, thị giác - không gian... và âm nhạc là một trong những trí thông minh độc đáo của con người. Âm nhạc là biểu hiện của những suy nghĩ, cảm xúc điển hình cho sự sáng tạo của con người. Âm nhạc là một dạng hình thái của văn hóa và di sản. Âm nhạc luôn đóng vai trò quan trọng trong các sự kiện chính của cuộc sống con người.

Âm nhạc quan trọng và có ảnh hưởng lớn đối với nền tảng giáo dục của mỗi đứa trẻ. Mỗi tác phẩm, kiến thức âm nhạc đều chứa đựng những giá trị thẩm mỹ, lịch sử và văn hóa. Bởi vậy, âm nhạc không thể tách rời khỏi nền văn hóa và là một phần không thể thiếu được trong giáo dục. Giáo dục âm nhạc trong trường học mang lại cho học sinh những giá trị tích cực trong học tập, phát triển các kỹ năng tư duy phê phán. Âm nhạc phát triển ở học sinh năng lực giải quyết vấn đề và nỗ lực hợp tác. Giáo dục âm nhạc là một lĩnh vực nghiên cứu gắn liền với việc dạy và học âm nhạc.

Dạy học âm nhạc là một khoa học tổng hợp, nó bao gồm tất cả các lĩnh vực học tập như: tâm lý, nhận thức và đặc biệt là cảm xúc. Dạy học âm nhạc ở bậc học phổ thông được coi là một

*Email: phamthithuha@qnu.edu.vn

Ngày nhận bài: 13/11/2018; Ngày nhận đăng: 14/3/2019

thành phần cơ bản trong giáo dục văn hóa và hành vi con người. Mỗi quốc gia, mỗi nền giáo dục trên thế giới có thể lựa chọn những phương pháp dạy học âm nhạc khác nhau tùy thuộc vào nền kinh tế, lịch sử và chính trị ở đó.

Ở nước ta, âm nhạc là một nội dung được đưa vào giảng dạy trong chương trình giáo dục phổ thông - bậc tiểu học. Dạy học âm nhạc ở bậc học tiểu học là bước khởi đầu giúp cho học sinh tiếp cận với một lĩnh vực khoa học - nghệ thuật âm nhạc. Dạy học âm nhạc ở bậc học tiểu học về cơ bản đã đạt được những mục tiêu nhất định, góp phần hình thành và phát triển nhân cách toàn diện cho học sinh.

Thế kỷ 21, với nhiều thách thức và mang đến cho học sinh những trải nghiệm trong học tập. Dạy học âm nhạc cho học sinh tiểu học đã có những thay đổi theo hướng tích cực từ quan điểm, nội dung, chương trình, phương pháp giảng dạy... nhằm phát triển tối đa năng lực của học sinh. Dạy học âm nhạc theo hướng phát triển năng lực cho học sinh tiểu học chính là giúp cho các em một quan điểm hiện đại về kiến thức, kỹ năng và thái độ của cá nhân đối với nghệ thuật âm nhạc.

2. Nội dung

2.1. Giáo dục âm nhạc cho học sinh tiểu học

2.1.1. Vai trò của giáo dục âm nhạc

Âm nhạc có thể được tìm thấy trong mọi nền văn hóa trên toàn thế giới. Âm nhạc có vai trò quan trọng trong đời sống của trẻ em nói riêng và con người nói chung. Âm nhạc có nhiều lợi ích thiết thực đối với trẻ như: góp phần vào sự phát triển của ngôn ngữ, toán học, kỹ năng khoa học và thành tích học tập chung; Âm nhạc phát triển trí tưởng tượng và sáng tạo; Âm nhạc phát triển tính tích cực, sáng tạo, kỷ luật và kỹ năng xã hội; Âm nhạc phát triển nhận thức và biểu hiện thẩm mỹ; Âm nhạc phát triển những đặc trưng tâm lý; Âm nhạc mang lại lợi ích cho cộng đồng, cá nhân và nhân loại... Trẻ em học âm nhạc sẽ có vốn từ vựng phong phú và kỹ năng đọc nâng cao hơn so với những trẻ không tham gia vào các bài học âm nhạc. Hầu hết mọi trẻ em đều bị cuốn hút bởi âm nhạc.

Giáo dục âm nhạc cho trẻ em có thể tiến hành trong nhà trường, cũng có thể thông qua những tình huống trải nghiệm hoạt động âm nhạc ngoài xã hội. Việc học nhạc ở bên ngoài không thể thay thế cho chương trình giáo dục âm nhạc phong phú trong trường học. Giáo dục âm nhạc cho học sinh trong nhà trường là thực hiện một chủ đề, thời gian biểu trong chương trình và áp dụng cho tất cả học sinh. Dạy âm nhạc được xem như là một phần của chính sách chung trong giáo dục. Dạy âm nhạc cung cấp cho học sinh cơ hội để phát triển trí tưởng tượng, sáng tạo, nhạy cảm và phát triển các năng lực của học sinh. Dạy âm nhạc là yếu tố thiết yếu cho một chương trình cân bằng.

Trong trường tiểu học, âm nhạc là một kênh của giao tiếp xã hội. Học sinh có thể nghe, xem, nói, đọc, viết về nghệ thuật âm nhạc như một ngôn ngữ thứ hai. Thông qua giáo dục âm nhạc, học sinh có thể biểu hiện thẩm mỹ của mình bằng nhận thức hoặc thể hiện bản thân mình qua nghệ thuật âm nhạc. Đặc biệt, học sinh có nhiều cơ hội để phát triển năng lực cá nhân khi tham gia vào hoạt động âm nhạc. Học sinh trải nghiệm qua các hoạt động âm nhạc để có thể khám phá và thể hiện cảm xúc bản thân.

Dạy học âm nhạc cho học sinh tiểu học là một nhiệm vụ khó khăn. Khi nói tới học âm nhạc, người ta nghĩ ngay tới điều kiện tiên quyết là phải có năng khiếu âm nhạc. Nhiều cha mẹ học sinh lo lắng vì con mình không có năng khiếu âm nhạc, liệu có học nhạc tốt không? Nhưng, thực tế cho thấy khả năng âm nhạc không phải bẩm sinh mà là một khả năng có thể được phát triển. Bất kỳ đứa trẻ nào được huấn luyện đúng cách đều có thể phát triển khả năng âm nhạc. Tiềm năng của mỗi đứa trẻ là không giới hạn. Vậy nên, dạy học âm nhạc cho học sinh chính là tạo điều kiện để cho các em có thể phát triển năng lực, khả năng âm nhạc đúng cách.

2.1.2 Giáo dục âm nhạc ở bậc tiểu học qua các thời kỳ

Giáo dục âm nhạc là thực hiện chính sách giáo dục chung mang tính nhân văn, nhằm phát triển toàn diện cho học sinh. Chương trình dạy học âm nhạc ở tiểu học đã 3 lần thay đổi qua các giai đoạn, đó là: Chương trình tiểu học - môn Âm nhạc (năm 1980); Chương trình tiểu học - môn Âm nhạc (năm 2000) và Dự thảo Chương trình giáo dục phổ thông tổng thể - môn Âm nhạc (năm 2018). Mỗi giai đoạn, chương trình âm nhạc đề ra mục tiêu, nội dung và chương trình để đáp ứng nhu cầu của học sinh và phù hợp với sự phát triển của xã hội.

Giai đoạn 1: Năm 1980, môn học Âm nhạc đã được triển khai dạy cho học sinh tiểu học, tuy nhiên chưa bắt buộc mà tùy theo khả năng thực tế của từng trường. Nhiệm vụ giáo dục âm nhạc khi đó hướng tới bao gồm: Bồi dưỡng và phát triển trong các em lòng ham thích, tinh thần hưởng ứng tích cực và say mê; Có cảm giác, thính giác tinh nhạy; Có những hiểu biết cần thiết, phổ thông ban đầu về âm nhạc và về phương pháp biểu hiện trực tiếp âm nhạc; Chuẩn bị cơ sở cho việc hình thành, phát triển trong các em tình cảm, thị hiếu thẩm mỹ đúng đắn sau này.[4]

Giai đoạn 1, việc giáo dục âm nhạc trong trường tiểu học bắt đầu triển khai, chưa mang lại hiệu quả cao, chương trình chưa thực sự mang tính khoa học. Đội ngũ dạy âm nhạc ở trường tiểu học có trình độ không đồng đều, nhiều giáo viên không được đào tạo về âm nhạc. Học sinh chưa thực sự có hứng thú với việc học âm nhạc, các em cũng ít được tham gia trải nghiệm các hoạt động âm nhạc. Giai đoạn này, việc dạy âm nhạc tập trung trang bị những kiến thức cơ bản, chưa đề cập đến năng lực và phát triển năng lực cho học sinh.

Giai đoạn 2: Chương trình năm 2000, môn học Âm nhạc có sự đổi mới và là một nội dung bắt buộc giảng dạy trong chương trình phổ thông bậc tiểu học. Mục tiêu của môn Âm nhạc bao gồm: Có những kiến thức âm nhạc phù hợp với lứa tuổi về học hát, phát triển khả năng âm nhạc, tập đọc nhạc; Luyện tập một số kỹ năng ban đầu để hát đúng, hòa giọng, diễn cảm và có thể kết hợp một số hoạt động khi tập hát. Bước đầu luyện tập đọc nhạc và chép nhạc ở mức độ đơn giản. Luyện tập nghe và cảm nhận âm nhạc; Bồi dưỡng tình cảm trong sáng, lòng yêu nghệ thuật âm nhạc nhằm phát triển hài hòa nhân cách. Thông qua các hoạt động âm nhạc làm cho đời sống tinh thần phong phú lành mạnh, đem đến cho học sinh niềm vui, tinh thần lạc quan, sự mạnh dạn và tự tin. Có nhiệt tình tham gia các hoạt động âm nhạc trong và ngoài trường học.[1]

Môn Âm nhạc năm 2000 có nhiều đổi mới về mục tiêu, nội dung và bước đầu đã mang lại những hiệu quả nhất định. Đặc biệt, ở giai đoạn này âm nhạc là một môn học bắt buộc đưa vào dạy cho học sinh tiểu học với thời lượng 1 tiết/1 tuần x 35 tuần. Giáo viên âm nhạc ở các trường tiểu học đã có trình độ chuyên môn đạt chuẩn. Cơ sở vật chất phục vụ cho dạy học âm nhạc đầy đủ hơn, nhiều trường tiểu học đạt chuẩn đã có phòng học âm nhạc và các loại nhạc cụ cần thiết.

Tuy nhiên, việc dạy học âm nhạc vẫn còn nặng về trang bị kiến thức mà chưa chú trọng phát triển ở học sinh năng lực chung và năng lực âm nhạc cho học sinh.

Giai đoạn 3: Năm 2018, Chương trình giáo dục môn Âm nhạc do Bộ Giáo dục và Đào tạo ban hành, trong đó mục tiêu đối với cấp tiểu học bao gồm: Nuôi dưỡng cảm xúc thẩm mỹ và tình yêu âm nhạc, có đời sống tinh thần phong phú, hình thành và phát triển những phẩm chất cao đẹp; Bước đầu trải nghiệm và khám phá nghệ thuật âm nhạc thông qua nhiều hình thức hoạt động phát triển năng lực giao tiếp và hợp tác; Phát triển các kỹ năng âm nhạc cơ bản, dựa trên nền tảng kiến thức và kỹ năng âm nhạc phổ thông, nâng cao năng lực tự chủ và tự học; Nhận thức được sự đa dạng của thể giới âm nhạc và mối liên hệ giữa âm nhạc và văn hóa, lịch sử, xã hội cùng các loại hình nghệ thuật khác, hình thành ý thức bảo vệ và phổ biến các giá trị âm nhạc truyền thống; Phát huy tiềm năng hoạt động âm nhạc, nâng cao năng lực giải quyết vấn đề sáng tạo.[4]

Mục tiêu của môn Âm nhạc trong giai đoạn này thể hiện tính nhân văn, tập trung vào học sinh để phát triển tốt đa những phẩm chất cao đẹp, những năng lực cốt lõi. Đặc biệt, ở học sinh tiểu học cần hình thành và phát triển năng lực âm nhạc, biểu hiện của năng lực thẩm mỹ.

Qua các thời kỳ, sự thay đổi về mục tiêu, nội dung, chương trình âm nhạc bậc tiểu học... dẫn đến sự thay đổi về phương pháp dạy học, hướng tiếp cận kiến thức. Ở giai đoạn 1, đa số giáo viên dạy âm nhạc theo khả năng đã có của giáo viên. Có nghĩa là, giáo viên biết hát thì dạy hát, nếu không biết hát và đọc nhạc thì sử dụng giờ học Âm nhạc để dạy Toán hoặc Tiếng Việt... Giai đoạn thứ hai, giáo viên dạy học âm nhạc theo hướng tiếp cận nội dung, chương trình chung. Giáo viên cung cấp kiến thức âm nhạc qua các bài học âm nhạc trong sách giáo khoa, chưa chú trọng đến phát triển năng lực và hoạt động trải nghiệm âm nhạc. Tuy nhiên, giai đoạn 3 giáo viên cần phải có sự thay đổi mạnh mẽ về quan điểm và phương pháp dạy học. Dạy học âm nhạc theo hướng phát triển năng lực học sinh là phù hợp với xu thế phát triển của xã hội hiện đại, đáp ứng chương trình giáo dục phổ thông mới.

2.2. Mục tiêu phát triển năng lực học sinh qua môn Âm nhạc

Năng lực là một hệ thống các cấu trúc tinh thần bên trong như thái độ, cảm xúc, giá trị, đạo đức, động lực và khả năng huy động các kiến thức, kỹ năng nhận thức, kỹ năng thực hành giúp cho cá nhân thực hiện thành công các hoạt động trong một bối cảnh cụ thể.

Dạy học phát triển năng lực cho học sinh là điều “tất yếu” trong giáo dục phổ thông hiện nay. Đặc biệt, khi chương trình giáo dục phổ thông tổng thể được triển khai thì dạy học phát triển năng lực cho học sinh là yếu tố then chốt tạo sự đột phá, đổi mới trong giáo dục. Và, chỉ có dạy học theo hướng phát triển năng lực cho học sinh mới có thể hoàn thành mục tiêu mà chương trình giáo dục đã đề ra. Chương trình giáo dục phổ thông tổng thể - môn Âm nhạc hướng tới phát triển năng lực chung cho học sinh tiểu học bao gồm:

- Tự chủ và tự học: Thông qua luyện tập, tìm hiểu các tác phẩm âm nhạc với nhiều hình thức và thể loại khác nhau..., học sinh được trải nghiệm phong phú, phát triển được vốn sống; Có khả năng nhận biết cảm xúc, tình cảm, sở thích và năng lực của bản thân; Biết tự làm chủ để có hành vi phù hợp; Có sự tự tin, tinh thần lạc quan trong học tập và đời sống. Âm nhạc cũng giúp học sinh tự nhận thức và điều chỉnh mình trong học tập, không ngừng học hỏi để tự hoàn thiện.[2]

- Giao tiếp và hợp tác: Âm nhạc được xem như một ngôn ngữ không lời chung của nhân loại, vậy nên dạy âm nhạc chính là dạy cho học sinh giao tiếp bằng ngôn ngữ âm nhạc. Với các hoạt động âm nhạc tập thể, môn Âm nhạc sẽ tạo điều kiện cho học sinh được trải nghiệm trong một môi trường có tính hợp tác cao.[2]

- Giải quyết vấn đề và sáng tạo: Âm nhạc đề cao vai trò của học sinh với tư cách là những diễn viên tích cực, chủ động, sáng tạo trong việc thể hiện các tác phẩm âm nhạc.[2]

Đặc biệt chương trình đề cập đến việc phát triển năng lực âm nhạc cho học sinh tiểu học với những tiêu chí cụ thể bao gồm:

- Thể hiện âm nhạc: Hát và chơi nhạc cụ được. Thể hiện được giai điệu, lời ca và tiết tấu. Diễn tả được sắc thái và tình cảm của bài hát; Đọc nhạc đúng tên nốt, cao độ và trường độ; Vận động cơ thể phù hợp với nhịp điệu và tính chất âm nhạc khi hát, chơi nhạc cụ, đọc nhạc...[2]

- Cảm thụ âm nhạc: Cảm nhận và phân biệt được sự khác biệt trong từng thuộc tính âm nhạc: cao độ, trường độ, cường độ, âm sắc; Vận động cơ thể phù hợp với cảm xúc âm nhạc.[2]

- Phân tích và đánh giá âm nhạc: Bước đầu nhận biết được các thuộc tính âm thanh; Bước đầu nhận biết được câu, đoạn trong những bài hát có hình thức rõ ràng; Bước đầu biết đánh giá kỹ năng thể hiện âm nhạc của bản thân và người khác.[2]

- Sáng tạo và ứng dụng âm nhạc: Mô phỏng, tái hiện được một số âm thanh quen thuộc trong cuộc sống; Nghĩ ra tên cho bản nhạc không lời, tưởng tượng ra nội dung của bản nhạc; Biết làm dụng cụ học tập âm nhạc đơn giản theo hướng dẫn của giáo viên.[2]

Để đáp ứng những mục tiêu, yêu cầu của môn Âm nhạc trong chương trình đề ra, mỗi giáo viên cần nâng cao chất lượng chuyên môn, đổi mới phương pháp và tận tâm với nghề.

2.3. Một số lưu ý khi dạy học môn Âm nhạc theo hướng phát triển năng lực cho học sinh

Dạy học phát triển năng lực không còn chỉ là truyền đạt, cung cấp thông tin mà chủ yếu là khả năng tìm, quản lý thông tin và xử lý thông tin thành sản phẩm có ý nghĩa trong học tập và đời sống. Phát triển năng lực đáp ứng nhu cầu xã hội, giáo dục và đào tạo theo định hướng phát triển năng lực là xu hướng hiện đại. Phát triển năng lực cần dựa trên cơ sở phát triển các thành phần (kiến thức, kỹ năng, thái độ...) trong đó phải thực hành, huy động tổng hợp các thành phần trong các tình huống đa dạng từ đó mà năng lực được hình thành, phát triển.[7]

Dạy học âm nhạc trước đây, học sinh ở vị trí “lắng nghe” phần lớn thời gian của bài học âm nhạc. Học sinh lắng nghe lời giải thích, hướng dẫn bằng lời nói hoặc ca hát của giáo viên. Nhưng, dạy học âm nhạc mới hiện nay, phát triển năng lực sẽ không còn tình trạng học sinh thụ động và làm theo hướng dẫn của giáo viên trong các bài học âm nhạc. Quá trình dạy học âm nhạc nhằm hình thành, rèn luyện, phát triển năng lực cá nhân tất yếu phải đưa cá nhân vào tham gia các hoạt động âm nhạc.

Dạy học âm nhạc phát triển năng lực có nghĩa là giúp học sinh: học âm nhạc, hiểu âm nhạc, sử dụng và sáng tạo âm nhạc. Đồng thời, qua âm nhạc phát triển tối đa các phẩm chất và năng lực của học sinh tiểu học.

2.3.1. Dạy học âm nhạc theo hướng “học sinh làm trung tâm”

Dạy học theo hướng “học sinh làm trung tâm” có thể coi là dạy học tập trung phát triển phẩm chất và năng lực của người học. Dạy học tập trung vào học sinh luôn đặt lợi ích của học sinh

lên hàng đầu, thừa nhận lấy học sinh là trung tâm cho việc tổ chức học tập. Trong một lớp học tập trung vào học sinh, thường là học sinh sẽ chọn những gì muốn học, cách học và cách đánh giá việc học của chính họ. Dạy học tập trung vào học sinh không có trong giáo dục truyền thống mà phù hợp với hướng dạy học phát triển năng lực của học sinh hiện nay. Việc lấy “học sinh làm trung tâm” yêu cầu học sinh phải và trở thành những người tham gia tích cực, có trách nhiệm trong việc học tập và tự quyết định tốc độ học tập của chính mình.

Thực chất, dạy học tập trung vào học sinh là nhận ra điểm khác biệt trong mỗi học sinh. Muốn vậy, giáo viên cần tìm hiểu kỹ về trình độ, đặc điểm và khả năng riêng biệt của mỗi học sinh. Giáo viên hướng dẫn học tập cho từng cá nhân, dựa trên đặc điểm riêng biệt để có thể phát triển tối đa năng lực của học sinh.

Dạy học âm nhạc cho học sinh tiểu học trước hết phải xác định mục tiêu hướng tới đó là: tập trung vào khả năng âm nhạc và phát triển năng lực học sinh lứa tuổi tiểu học. Trong lớp học âm nhạc, tập trung vào học sinh có nghĩa là phải chú ý tới phong cách học tập âm nhạc và lợi ích cụ thể của học sinh sau khi học âm nhạc.

Dạy âm nhạc theo hướng “học sinh làm trung tâm” ở bậc tiểu học là cách dạy có thể phát huy tối đa năng lực chung và năng lực âm nhạc của mỗi học sinh. Mỗi học sinh khác nhau sẽ có trình độ, kỹ năng và nhu cầu âm nhạc khác nhau. Vậy nên, trước hết giáo viên phải tìm hiểu khả năng, năng lực âm nhạc sẵn có của học sinh, từ đó đặt ra nhiệm vụ học tập âm nhạc và yêu cầu cần đạt phù hợp với từng em. Kiến thức, kỹ năng âm nhạc đặt ra cho học sinh lý tưởng nhất là không quá khó nhưng cũng không quá đơn giản. Nếu giáo viên đặt ra yêu cầu cao và khó thực hiện ngay từ đầu sẽ khiến cho học sinh chán nản, không có động lực để hoàn thành bài học.

Giáo viên hướng dẫn học sinh học theo sự khác biệt của cá nhân bằng cách lập các góc học tập âm nhạc như: góc nghe nhạc, góc xem video, góc chơi nhạc cụ... học sinh tham gia lần lượt các góc và ở đó các em sẽ được rèn luyện và hình thành năng lực âm nhạc. Học sinh tiểu học tiếp cận với âm nhạc một cách tự nhiên, tùy theo khả năng mỗi em sẽ có một cách tiếp cận với âm nhạc khác nhau. Vậy nên, đồng thời vừa phát triển năng lực âm nhạc có sẵn, vừa bổ khuyết những năng lực chưa có sẵn.

Dạy học âm nhạc “học sinh làm trung tâm” không chỉ quan tâm sự khác biệt của từng học sinh mà giáo viên cũng cần khuyến khích học sinh giao tiếp, hợp tác với nhau. Trong lớp học âm nhạc, các em học sinh có khá nhiều cơ hội để tương tác, hợp tác với nhau như: hoạt động âm nhạc theo nhóm, biểu diễn cá nhân, trao đổi kiến thức âm nhạc trong lớp học dưới sự hướng dẫn của giáo viên... Âm nhạc vốn đã có sự giao hòa giữa người biểu diễn và người thưởng thức. Trường hợp học sinh cá biệt khả năng âm nhạc không tốt, sẽ tự tin hơn khi được hợp tác với bạn. Những bài học âm nhạc ở trên lớp có thể trở thành chủ đề trò chuyện ngoài lớp học.

Giáo viên cần thành lập các nhóm âm nhạc trong lớp sau khi đã xem xét mức độ kiến thức, kỹ năng âm nhạc của học sinh. Học sinh tham gia nhóm âm nhạc sẽ có điều kiện để phát triển năng lực âm nhạc và nhóm năng lực chung.

Dạy học phát triển năng lực âm nhạc, tập trung vào học sinh cần tạo điều kiện để cho các em được trải nghiệm trực tiếp với âm nhạc. Hoạt động trải nghiệm âm nhạc cần dựa trên nguyên tắc “hình xoắn ốc” đi từ đơn giản đến phức tạp. Quá trình trải nghiệm âm nhạc sẽ thúc đẩy phát triển các năng lực thành phần như: hiểu biết âm nhạc, xúc cảm âm nhạc, phân tích và đánh giá âm

nhạc, sáng tạo và ứng dụng âm nhạc. Giáo viên hướng dẫn học sinh cùng trải nghiệm âm nhạc, theo 3 bước sau:

Bước 1: Lắng nghe.

Lắng nghe là một phần tất yếu và yêu cầu quan trọng trong giáo dục âm nhạc. Giáo viên cùng với học sinh lắng nghe các tác phẩm âm nhạc ở các phong cách, thời kỳ khác nhau. Các tác phẩm âm nhạc này có thể quen hay không quen, tác phẩm cổ điển hay hiện đại, tác phẩm trong nước hay nước ngoài...

Bước 2: Phản ứng.

Sau khi đã lắng nghe tác phẩm âm nhạc, ở học sinh đã xuất hiện phản ứng với âm nhạc. Phản ứng này có thể được biểu hiện qua biểu hiện trên ánh mắt, nét mặt hoặc cử động của cơ thể. Tuy nhiên, giáo viên vẫn cần khơi gợi và tập trung sự chú ý của học sinh về âm nhạc bằng các câu hỏi như: “Nó đến từ đâu?”, “Bạn nghe thấy nhạc cụ nào?”, “Âm nhạc nói gì?”, “Âm nhạc làm bạn cảm thấy thế nào?”, “Âm nhạc nhanh hay chậm? Tại sao?”... Sau đó hãy cho học sinh lắng nghe và nhắc lại! Khuyến khích học sinh nói về phản ứng của họ với những bản nhạc. Với những phản ứng sau khi lắng nghe tác phẩm âm nhạc, học sinh bộc lộ năng lực về kiến thức, hiểu biết và xúc cảm âm nhạc. Khi học sinh nói về phản ứng của chúng đối với những bản nhạc là thời điểm năng lực phân tích, đánh giá âm nhạc được hình thành và phát triển.

Bước 3: Biểu diễn.

Bản chất của âm nhạc đòi hỏi nó phải được biểu diễn hoặc chia sẻ với khán giả. Quá trình biểu diễn, chia sẻ tác phẩm âm nhạc đòi hỏi phải có sự sáng tạo. Giáo viên phải tạo ra các chương trình biểu diễn, thực hiện các tiết mục trình diễn hoàn chỉnh để đảm bảo học sinh có trải nghiệm tốt. Một buổi biểu diễn thành công sẽ khiến học sinh có hứng thú và động lực lớn hơn để chủ động tham gia biểu diễn ở cấp độ lớn hơn, khó hơn. Hơn thế, tham gia biểu diễn là tham gia vào quá trình sáng tạo bản nhạc theo cảm xúc mà học sinh có được. Từ đó, học sinh có thể ứng dụng âm nhạc vào trong đời sống thực tiễn và tự tin, độc lập hơn trong trải nghiệm âm nhạc.

2.3.2. Thái độ tích cực và khả năng ứng dụng công nghệ của giáo viên âm nhạc

Lớp học âm nhạc ở thế kỷ 21 phải là lớp học sống động. Để có một lớp học âm nhạc sống động thì mỗi giáo viên âm nhạc cần có thái độ tích cực, lạc quan, luôn sẵn sàng đàn hoặc hát cả ngày và mỗi ngày. Giáo viên âm nhạc có thể chơi nhạc cụ cơ bản, đọc nhạc và hát. Giáo viên âm nhạc có thể tổ chức dạy học và phát triển năng lực cho học sinh theo chương trình âm nhạc. Giáo viên âm nhạc cũng phải sẵn sàng khám phá hàng loạt các thể loại âm nhạc khác nhau với mọi lứa tuổi. Không chỉ trong lớp học, giáo viên cũng phải luôn sẵn sàng chia sẻ với học sinh về âm nhạc hoặc những vấn đề giáo dục khác ngoài lớp học. Hãy để thái độ tích cực của giáo viên lan tỏa và ảnh hưởng lên học sinh, học sinh sẽ cảm nhận được tâm trạng của giáo viên và học tập tốt hơn bình thường. Thái độ tích cực của giáo viên còn được thể hiện ở trong việc chủ động lên kế hoạch dạy học, tham gia hoạt động âm nhạc trong cộng đồng ngoài trường học.

Dạy học âm nhạc thời kỳ 4.0 đòi hỏi ở giáo viên âm nhạc phải nhạy bén hơn với công nghệ thông tin. Giáo viên âm nhạc không chỉ là ca sĩ, nhạc sĩ mà còn là chuyên gia công nghệ ở lĩnh vực âm nhạc. Thông qua các phương tiện kỹ thuật số, thông qua máy tính và internet, giáo viên có thể học hỏi để trở thành nhà sản xuất âm nhạc. Điều này khiến cho những nhiệm vụ “bất khả

thì” lại là “khả thi”. Trước đây, giáo viên không thể hoặc rất khó để tự viết những bản nhạc điện tử, sản xuất một đĩa nhạc, video âm nhạc thì giờ đây đã trở nên dễ dàng hơn nhờ sự phát triển của khoa học kỹ thuật.

Những phần trình diễn của học sinh có thể được thu âm hoặc làm video để các em kiểm nghiệm lại những gì mình đã trình diễn. Hoạt động âm nhạc được thu âm, biểu diễn trực tiếp là những cách giúp mình và mọi người cùng trải nghiệm âm nhạc. Giáo viên có thể biến buổi trình diễn của lớp thành một chương trình biểu diễn trực tiếp bằng cách “live stream” cho cha mẹ học sinh hoặc bạn bè của các em thưởng thức. Vậy nên, hãy phát triển năng lực của học sinh bằng cách khuyến khích các em sáng tạo âm nhạc của riêng mình thông qua việc ghi âm và chia sẻ nó. Tuy nhiên, giáo viên cũng cần có những hướng dẫn cần thiết để giúp học sinh nhận ra khả năng sáng tạo của họ.

Học sinh tiểu học hiện nay được tiếp xúc và sử dụng phương tiện, đồ dùng công nghệ số từ rất sớm. Công nghệ số là một nguồn tài nguyên vô tận và hữu ích cho giáo dục ở mọi cấp học, mọi môn học. Âm nhạc là lĩnh vực lý tưởng cho việc sử dụng công nghệ số trong lớp học. Giáo viên sử dụng thiết bị công nghệ một cách hợp lý và thông minh sẽ làm cho việc dạy học hiệu quả hơn nhiều. Hiện nay, nhiều lớp học được trang bị tivi kết nối internet, giáo viên có thể sử dụng ứng dụng và YouTube hoặc các trang web video khác hỗ trợ giảng dạy. Việc được xem video có thể giúp học sinh nhớ bài học tốt hơn so với việc chỉ nghe mà không có hình ảnh...

2.3.3. Đa dạng hóa các dạng sách, học liệu âm nhạc

Dạy học phát triển năng lực dựa trên cơ sở đặc điểm riêng biệt của từng học sinh để phát triển. Bên cạnh đó, sách và tài liệu học tập cũng cần phải đa dạng hóa để người dạy và người học có thể lựa chọn theo sự khác biệt có sẵn.

Sách học là nguồn học liệu chính thống được giáo viên dùng để giảng dạy. Đặc điểm tình hình kinh tế - văn hóa và xã hội của mỗi vùng miền là khác nhau, vậy nên cần có nhiều bộ sách khác nhau để có thể phát huy tối đa những ưu điểm và bổ sung những thiếu sót của thực tiễn.

Trong dạy học âm nhạc, không chỉ là kiến thức mà còn cả kỹ năng sử dụng và biểu diễn nhạc cụ. Nhạc cụ là một loại học liệu cần có để dạy cho học sinh tiểu học. Việt Nam là một quốc gia mà có rất nhiều loại nhạc cụ dân tộc truyền thống đặc sắc, tính năng sử dụng từ đơn giản đến phức tạp. Vậy nên, không nhất thiết chỉ dạy một loại nhạc cụ cho tất cả học sinh trong cả nước, trong khi bản thân các em, văn hóa mỗi vùng miền đã có sự khác biệt. Vậy nên, phát huy và sử dụng hữu ích sự khác biệt về năng lực chơi nhạc cụ trong mỗi giáo viên âm nhạc để lựa chọn nhạc cụ sẽ dạy cho học sinh.

Ngoài ra, cần sự thay đổi về cấu trúc lớp học âm nhạc để đạt hiệu quả cao hơn trong dạy học âm nhạc. Không gian lớp học cần phù hợp với nội dung dạy học, phù hợp với các hoạt động trải nghiệm âm nhạc của học sinh...

3. Kết luận

Thế kỷ 21 với nhiều thách thức, đòi hỏi thế hệ công dân mới của đất nước phải chủ động để hội nhập và phát triển. Qua nhiều lần cải cách, giáo dục nước ta đã có những đổi mới có tính định hướng phù hợp với sự phát triển của nền kinh tế, văn hóa và xã hội.

Dạy học âm nhạc phát triển năng lực cho học sinh tiểu học là bước chuyển tất yếu để đáp ứng mục tiêu chương trình giáo dục phổ thông tổng thể - môn Âm nhạc ở bậc tiểu học. Hướng dạy học này tạo sự chủ động trong tiếp cận tri thức âm nhạc của nhân loại. Từ đó, học sinh có thể hình thành và phát triển những phẩm chất và năng lực cần thiết để khẳng định vị trí của mình trong xã hội.

Dạy học âm nhạc phát triển năng lực cho học sinh tiểu học phải bắt đầu từ nguồn “năng lượng” tốt của giáo viên âm nhạc. Nguồn “năng lượng” tốt của giáo viên âm nhạc chính là thái độ tích cực, năng lực âm nhạc, năng lực sư phạm của giáo viên. Đồng thời, giáo viên phải luôn nhạy bén với công nghệ thông tin, nắm bắt nhanh các xu hướng dạy học âm nhạc hiện đại.

Dạy học âm nhạc phát triển năng lực cho học sinh có thành công hay không phần lớn phụ thuộc vào giáo viên. Đổi mới, thay đổi tư duy trong giáo dục cần tiến hành với tất cả các bậc học từ bậc học mầm non cho tới các bậc đại học. Vậy nên, các trường sư phạm cũng phải xây dựng chương trình đào tạo giáo viên âm nhạc theo định hướng phát triển năng lực. Dạy học theo hướng phát triển năng lực cần đồng bộ từ giảng viên các trường sư phạm đến giáo viên phổ thông, để đáp ứng Chương trình giáo dục phổ thông mới, đáp ứng công cuộc đổi mới căn bản và toàn diện nền giáo dục Việt Nam trong thời kỳ công nghiệp hóa, hiện đại hóa và hội nhập quốc tế.[3]

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo, *Chương trình giáo dục phổ thông 2000* - môn Âm nhạc, Website: <http://rgep.moet.gov.vn/chuong-trinh-gdpt-hien-hanh/chuong-trinh-giao-duc-pho-thong-cap-tieu-hoc-4542.html>, (2003).
2. Bộ Giáo dục và Đào tạo, *Dự thảo chương trình giáo dục phổ thông tổng thể - môn Âm nhạc*. Website: <http://rgep.moet.gov.vn/chuong-trinh-gdpt-moi/du-thao-chuong-trinh-cac-mon-hoc/du-thao-chuong-trinh-mon-am-nhac-4612.html>, (2018).
3. Đặng Văn Đức, *Đổi mới chương trình đào tạo giáo viên theo định hướng phát triển năng lực*, Tạp chí khoa học Đại học Sư phạm Hà Nội, Vol 8, số 8A, tr. 60-68, (2016).
4. Hồ Ngọc Khải, *So sánh chương trình giáo dục âm nhạc của Việt Nam và Hoa Kỳ, những đề xuất cho đổi mới giáo dục*, Website: <http://www.music.edu.vn/index.php?language=vi&nv=news&op=GIAO-DUC-AM-NHAC-O-CAC-NUOC>, (2013).
5. Nguyễn Minh Toàn, Nguyễn Hoàng Thông, Nguyễn Đắc Quỳnh, *Âm nhạc và phương pháp dạy học âm nhạc (giáo trình đào tạo giáo viên tiểu học)*, Nxb Giáo dục, tr. 6, (2000).
6. Lê Anh Tuấn, *Phân tích một vài định hướng đổi mới giáo dục âm nhạc ở trường phổ thông Việt Nam*. Website: <http://www.music.edu.vn/index.php?language=vi&nv=news&op=print/THONG-TIN-GIAO-DUC-AM-NHAC/Phan-tich-mot-vai-dinh-huong-doi-moi-giao-duc-Am-nhac-o-truong-pho-thong-Viet-Nam-933>, (2016).
7. Nguyễn Hải Thập và các tác giả, *Bồi dưỡng theo tiêu chuẩn chức danh nghề nghiệp giảng viên chính hạng II*, Nxb Giáo dục Việt Nam, tr. 325, (2017).
8. Student-centred learning, Website: https://en.wikipedia.org/wiki/Student-centred_learning.